

INSTYTUT OCHRONY PRZYRODY

POLSKIEJ AKADEMII NAUK

al. Adama Mickiewicza 33, 31-120 Kraków
tel. (12) 370-35-14, fax: (12) 632-24-32
e-mail: sekretariat@iop.krakow.pl
NIP 675-000-19-17

Kraków, 17 maja 2021 r.

Opinia dotycząca budowy sztucznych zbiorników wodnych w dolinie rzeki Prądnik w miejscowości Prądnik Korzkiewski

Rzeka Prądnik położona w województwie małopolskim, której źródła znajdują się w okolicy Sułoszowej, przepływa przez Ojców, Prądnik Korzkiewski i uchodzi do Wisły w Krakowie na osiedlu Dąbie. W różnych częściach swojego biegu rzeka Prądnik objęta jest kilkoma formami ochrony, a mianowicie: Ojcowskim Parkiem Narodowym (utworzonym w 1956 r.), Parkiem Krajobrazowym „Dolinki Krakowskie” (1981 r.), obszarem Natura 2000 Dolina Prądnika PLH 120004 (2008 r.), użytkiem ekologicznym „Dolina Prądnika” (2008 r.).

- *Planowana inwestycja a ochrona przyrody*

W związku z planowanym przyjęciem zaktualizowanego Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym w 2021 r. przedstawiono do konsultacji społecznych propozycję budowy zbiornika wodnego na rzece Prądnik w km 18 + 840 na powierzchni obejmującej ok. 22 ha, z założeniem nagromadzenia ok. 742 000 m³ wody, w miejscowości Prądnik Korzkiewski.

Poza wskazaniem miejsca inwestycji, nie przedstawiono żadnych informacji związanych z planowaną budową, bilansu strat i zysków, korzyści z niej wynikających. Nie wskazano także, że zniszczenia przyrodnicze i konieczne dalsze nakłady finansowe będą kontynuowane po zakończeniu budowy inwestycji. Zbiorniki wymagały będą stałego nadzoru i utrzymania, co będzie się wiązało z koniecznością używania ciężkiego sprzętu. Tak więc, w przyszłości należy liczyć się ze stałą degradacją miejsca budowy zbiorników oraz rzeki poniżej. Przy proponowanej lokalizacji nie wzięto pod uwagę zniszczeń dziedzictwa narodowego, zarówno kulturowego, jak i przyrodniczego.

Wskazane miejsce inwestycji znajduje się na obszarze Doliny Prądnika, która posiada status otuliny Ojcowskiego Parku Narodowego. Otulina, jako strefa ochronna, wyznaczana jest dla formy ochrony przyrody (w tym przypadku dla Ojcowskiego Parku Narodowego - OPN) w celu zabezpieczenia przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z działalności człowieka (art. 5 pkt. 14 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 listopada 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie przyrody Dz. U. 2020, poz. 55 „ustawa o ochronie przyrody”). Oznacza to, że jest to obszar, który ma zabezpieczać OPN przed niekorzystnymi zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z działalności człowieka (Ustawa o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 r.; Dz.U. z 2020 r. poz. 55). W takim aspekcie, jakakolwiek budowa w otulinie Parku Narodowego, poddanego silnej antropopresji, dodatkowo naruszająca i niszcząca istniejące ekosystemy, zmieniająca układ stosunków wodnych, powodująca powstanie nowego, sztucznego ekosystemu powinna być niedozwolona z mocy prawa.

Co więcej, poniżej planowanej inwestycji, od granic miasta Krakowa na rzece Prądnik, uchwałą Rady Miasta Krakowa z dnia 17 grudnia 2008 r. utworzono użytek ekologiczny „Dolina Prądnika” o powierzchni 14,145 ha. Celem ochrony użytku jest zachowanie naturalnie meandrującego koryta rzeki Prądnik, będącego siedliskiem wielu chronionych gatunków zwierząt. Na terenie użytku stwierdzono m.in. 19 gatunków ssaków, w tym chronione gatunki jak np. borowiec wielki, bóbr i wydra oraz 51 gatunków ptaków, w tym jedyne do tej pory stwierdzenie bytowania w Krakowie pliszki górskiej (Uchwała nr LX/782/08 Rady Miasta Krakowa z dnia 17 grudnia 2008 r.). Budowa zbiornika wodnego powyżej użytku ekologicznego nie pozostanie bez wpływu na stan rzeki i spowoduje zmianę zarówno jej hydrologii, jak i jakości wód pod względem czynników fizyczno-chemicznych. Konsekwencją tych zmian będzie zmiana i zanik istniejących siedlisk roślin i zwierząt, a w związku z tym zanik gatunków zasiedlających je.

- *Planowana inwestycja a szkody przyrodnicze i społeczne*

Szkody przyrodnicze

Planowana inwestycja zakłada budowę zbiornika wodnego, którego budowa spowoduje istotne i nieodwracalne zmiany w ekosystemie nie tylko rzeki Prądnik, ale także w ekosystemach lądowych nie tylko tych związanych z rzeką. Nie pozostanie to bez wpływu na gatunki roślin i zwierząt oraz tzw. korytarze ekologiczne, którymi przemieszczają się zwierzęta.

Budowa dowolnego zbiornika spowoduje zmianę czynników fizyczno-chemicznych wód rzeki poniżej takiego zbiornika (nawet jeśli będzie on napełniany tylko okresowo wodą), a co za tym idzie zmianę siedlisk roślin i zwierząt, łącznie z ich utratą. Należy liczyć się z zaburzeniem ekosystemu rzeki Prądnik. Jednym z ważnych problemów związanych z zaburzeniami ekosystemów jest stworzenie dogodnych warunków dla inwazji gatunków obcych. Zaburzenie funkcjonowania rzeki sprzyja inwazjom biologicznym, co zostało udowodnione naukowo (np. Bonk i Bobrek. 2021. *Environmental Science and Pollution Research*, 1-7). Wyniki badań wskazują, że małe i średnie ciekі, jakim jest Prądnik, są szczególnie podatne na zaburzenia i inwazje. Do tej pory nie stwierdzono obecności gatunków inwazyjnych w rzece Prądnik, jednak po wybudowaniu zbiornika lub jakiegokolwiek innej ingerencji powodującej zaburzenie jego ekosystemu należy spodziewać się, że takie gatunki zaczną się szybko rozprzestrzeniać, docierając także do granic Ojcowskiego Parku Narodowego i dalej wnikając na obszar Parku. Przykładem takiego gatunku może być inwazyjny rak pręgowany (*Faxonius limosus*), obecny w Wiśle ale, jak do tej pory nie stwierdzany w Prądniku. Naturalny charakter rzeki Prądnik powoduje, że niektóre jego odcinki mogłyby być natomiast rozpatrywane jako miejsca introdukcji rodzimego raka szlachetnego (*Astacus astacus*) pod warunkiem pozostawienia rzeki w stanie niezaburzonym. Przewidując całokształt zmian jakie mogą wystąpić na skutek zabudowy hydrotechnicznej, rzeki nie należy zapominać o powiązanych ekosystemach lądowych, które są ściśle zależne od obecnych stosunków wodnych. Po pierwsze, w Dolinie Prądnika występują dobrze zachowane łągi wierzbowe, olszowe i jesionowe, siedlisko zanikające w całej Europie, podlegające dyrektywie siedliskowej Natura 2000 (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r). Stare drzewa w łągach Doliny Prądnika często osiągają nawet 170 cm średnicy. To wyjątkowe siedlisko może być poważnie narażone na degradację w przypadku dalekosiężnych konsekwencji zmiany stosunków wodnych spowodowanych zabudową hydrotechniczną, a regeneracja samego drzewostanu zajmie stulecia. Co ważne, w lasach łągowych Doliny Prądnika regularnie rozmnaża się wiele gatunków ptaków, podlegających dyrektywie ptasiej Natura 2000 (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009); są to muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*, Świerszczak *Locustella naevia*, dziwonia *Carpodacus erythrinus*, dzięcioł

zielonosiwy *Picus canus*, dzięcioł białoszy *Dendrocopos syriacus*. Podejmując się obiektywnej oceny oddziaływania na środowisko, należy zaznaczyć, że siedliska tych gatunków zostaną utracone, a ich populacje zmniejszą się i nie niemożliwe będzie ich odtworzenie w perspektywie krótko lub średnioterminowej.

Kolejną ważną grupą są gady. W Ojcowskim Parku Narodowym i jego otulinie występuje kilka gatunków gadów: gniewosz plamisty, zaskroniec zwyczajny, żmija zygzakowata, jaszczurka zwinka i padalec zwyczajny (dane udostępnione przez dr inż. K. Kurek i stowarzyszenie Natrrix). Na szczególną uwagę zasługuje gniewosz plamisty *Coronella austriaca*, który jest rzadkim i narażonym na wyginięcie węzem w Polsce, wpisanym do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. gatunek ten jest objęty ochroną ścisłą, podlegającym ochronie strefowej (miejsca regularnego przebywania i rozrodu oraz obszar w promieniu do 100 m), wymagającym ochrony czynnej. Gniewosz plamisty został umieszczony w Załączniku IV Dyrektywy Siedliskowej Unii Europejskiej i II Załączniku Konwencji Berneńskiej, a wg. Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN) jest gatunkiem o statusie VU (*Vulnerable*, gatunek, który może wymrzeć stosunkowo niedługo).

Warto zaznaczyć, że wciąż pojawiają się nowe informacje o występowaniu gniewosza plamistego w otulinie OPN. Doliny rzek stanowią naturalne szlaki migracji i dyspersji płazów i gadów. W dobie utraty i fragmentacji siedlisk niejednokrotnie tylko one zapewniają łączność pomiędzy lokalnymi populacjami/stanowiskami. Ochrona doliny Prądnika powinna więc uwzględniać występowanie rzadkich i chronionych gatunków gadów, a należy tu zaznaczyć, że każda ingerencja w naturalność rzeki Prądnik spowoduje zniszczenie szlaków migracji i pogłębienie izolacji stanowisk gniewosza plamistego i innych gadów.

Szkody społeczne

Dolina Prądnika to miejsce rekreacji i odpoczynku mieszkańców Małopolski (w tym Krakowa) i Śląska, obszarów najgęściej zasiedlonych w Polsce i silnie zanieczyszczonych. Budowa zbiorników spowoduje ich utratę. Ważność dostępu do takich miejsc jest bezsprzeczna dla utrzymania zdrowia psychicznego i fizycznego ludzi, co zostało udowodnione wielokrotnie, a zwłaszcza w ostatnim czasie pandemii. Wykazano, że kontakt z naturą poprawia funkcje immunologiczne, zwiększa aktywność fizyczną, zmniejsza zachorowalność na choroby układu krążenia i daje lepsze wyniki ciąży. Kontakt z przyrodą stwarza możliwości nawiązywania więzi społecznych, poprawy zdrowia emocjonalnego oraz daje wyższą satysfakcję z życia. Wykazano, że przestrzenie zielone są ważne dla zdrowia i dobrego samopoczucia, ponieważ promują one aktywność fizyczną, obniżają ciśnienie krwi i poziom stresu (Pauli et al.; Air, C., i Hub, U. L. 2020. 43 pp.).

- *Planowana inwestycja a Ramowa Dyrektywa Wodna (RDW), Krajowy Program Renaturyzacji Wód Powierzchniowych (KPRWP) i Strategia Bioróżnorodności UE*

Planowana inwestycja jest sprzeczna z RDW, celem KPRWP oraz strategią Bioróżnorodności UE.

W RDW zapisano koncepcję ciągłości rzek, w związku z tym RDW wskazuje na potrzebę renaturyzacji wód powierzchniowych. Dokumenty te zobowiązują wszystkie państwa członkowskie do podjęcia działań mających chronić śródlądowe wody powierzchniowe (rzeki i jeziora) i wody podziemne. Dyrektywy te zobowiązały państwa członkowskie do osiągnięcia lub utrzymania co najmniej dobrego stanu ekologicznego rzek, jezior, wód przejściowych i przybrzeżnych. Dobry stan ekologiczny to nie tylko dobra jakość wody pod względem parametrów fizyczno-chemicznych, ale także duża różnorodność biologiczna wód i ich odpowiednia morfologia, umożliwiająca pełnienie przez wody naturalnych funkcji środowiskowych (np. związanych z samooczyszczaniem się wód). Planowana inwestycja zniszczy naturalność rzeki Prądnik, zmieni jej morfologię, spowoduje obniżenie stanu

ekologicznego rzeki, zanik wielu gatunków z nią związanych, z możliwością pojawienia się gatunków obcych inwazyjnych.

KPRWP jest jednym z działań ujętych w aktualizacji Planów Gospodarowania Wodami i stanowi realizację wymagań RDW – Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej. Celem programu jest doprowadzenie do przynajmniej dobrego stanu wód poprzez techniki renaturyzacji wód. Według KPRWP renaturyzacja jest nowoczesnym narzędziem zarządzania wodami i polega na optymalizacji korzyści przyrodniczych, społecznych i gospodarczych. Renaturyzacja wód powierzchniowych to kompletne działania prowadzące do przywrócenia lub wzmocnienia naturalnych cech ekosystemów wodnych. Obejmuje ona odtworzenie różnorodności hydromorfologicznej, przywracanie ciągłości cieków zarówno dla organizmów wodnych, jak i swobodnego przepływu wody i transportu rumowiska poprzez udrażnianie i likwidację barier takich jak zapory, stopnie wodne, jazy (Popek i Grygoruk. 2020. Akademia, 2/62: 34-39). Renaturyzacja przyczyni się do zwiększenia możliwości retencyjnych zlewni (zdolności do zatrzymywania wód opadowych i roztopowych). W efekcie następuje zmniejszenie zarówno ryzyka powodziowego, jak i następuje minimalizowanie skutków suszy, co pomaga w adaptacji do zmian klimatu.

Proponowana inwestycja jest zatem projektem odwrotnym, który spowoduje zniszczenie naturalnej rzeki, niszcząc tym samym jej funkcje jakie aktualnie spełnia oraz obniżając wartość świadczeń ekosystemowych jakich dostarcza, a dodatkowo w przyszłości wygeneruje koszty na przeprowadzenie renaturyzacji rzeki.

Inwestycja jest także sprzeczna ze Strategią Bioróżnorodności UE, której celem jest odtworzenie co najmniej 25 000 km rzek w Europie do roku 2030.

- *Podsumowanie*

W mojej opinii, proponowana inwestycja jest niezgodna z:

- Ustawą o ochronie przyrody (tekst jednolity [Dz.U. z 2020 r. poz. 55](#)),
- Dyrektywą siedliskową (Dyrektywą Rady 92/43/EWG z dn. 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej flory i fauny),
- Ramową Dyrektywą Wodną,
- Krajowym Programem Renaturyzacji Wód Powierzchniowych,
- Strategią Bioróżnorodności UE.

Z poważaniem,

dr hab. Elżbieta Wilk-Woźniak, prof. IOP PAN
Instytut Ochrony Przyrody,
Polskiej Akademii Nauk
e-mail: wilk@iop.krakow.pl